TOP SECRET (Цілком таємно), SECRET UE/EU SECRET (Таємно), CONFIDENTIEL UE/EU CONFIDENTIAL (Конфіденційно), RESTREINT UE/EU RESTRICTED (Обмежено) [3].

Відповідно до проведеного аналізу зарубіжного законодавства у сфері державної таємниці, можна виділити три основні аспекти, пов'язані з національною безпекою: 1) класифікація державної таємниці; 2) маркування та поріг розкриття секретної інформації; 3) наслідки розкриття інформації з обмеженим доступом. Тобто, національне законодавство у сфері охорони державної таємниці тієї чи іншої держави-члена НАТО та ЄС включає: поняття, порядок, умови та особливості класифікації секретної інформації, порогові критерії її розкриття або розголошення; визначення порядку та умов надання допуску та доступу до інформації з обмеженим доступом; встановлення відповідальності за її несанкціоноване розголошення або оприлюднення, співвідношення державної таємниці та секретної інформації із кластерами інформаційної безпеки держави та її криптографічним і фізичним захистом. Виходячи з цього, для України в умовах правового режиму воєнного стану та анонсованого реформування вітчизняної системи охорони державної таємниці та службової інформації з урахуванням зарубіжного досвіду, актуальним залишаються: об'єднання державної таємниці та службової інформації в єдину категорію інформації; здійснення заходів щодо впровадження нових комплексних підходів та створення уніфікованої системи безпеки як державної таємниці, так і службової інформації, яка б забезпечувала в усіх сферах надійний та ефективний захист чутливих відомостей, спеціальний режим доступу до яких встановлюється, виходячи із пріоритетних інтересів держави; закріплення на законодавчому рівні встановлених політикою безпеки НАТО та ЄС стандартів та процедур щодо застосування системи ступенів та грифів обмеження доступу до інформації; визначення у вітчизняному законодавстві у сфері охорони державної таємниці Служби безпеки України як національного органу безпеки класифікованої інформації; запровадження нової моделі функціонування системи охорони державної таємниці, системного підходу до безпеки секретної інформації, створення державної системи охорони секретної інформації на основі втілення єдиної категорії інформації з обмеженим доступом – класифікованої інформації [4].

Отже, для України пріоритетним завданням є якнайшвидша адаптація вітчизняного законодавства у сфері охорони секретної інформації з нормативами й досвідом країн НАТО та ЄС. Це у свою чергу сприятиме створенню ефективної системи охорони державної таємниці та спростить комунікацію з нашими міжнародними партнерами.

Список використаних джерел

1. Янчук Ю. Проблематика процесу реалізації охорони державної таємниці в Україні. *Social Development and Security*. 2024. Vol. 14, No. 5.

2. Про безпеку класифікованої інформації : проєкт Закону України від 27 січ. 2023 р. № 8394. URL: https://itd.rada.gov.ua/6efd7e99-d35e-44cd-aed9-6df596d0872f

3. 2013/488/EU: Council Decision of 23 September 2013 on the security rules for protecting EU classified information. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013D0488

4. Федорченко О. С. Особливості правового регулювання охорони державної таємниці та класифікованої інформації в деяких державах ЄС та НАТО. *Інформація і право*. 2024. №4(51).

Кривицький Юрій Віталійович, *завідувач кафедри теорії, історії та філософії права НАВС, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВА РЕФОРМА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Національна безпека належить до числа фундаментальних категорій сучасної юридичної, політичної та безпекової наук. Її значення особливо актуалізується в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, коли питання збереження державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу та прав людини набувають екзистенційного характеру. Водночас забезпечення національної безпеки не може розглядатися виключно як сфера діяльності сектору безпеки й оборони чи сукупність військових, правоохоронних і спеціальних заходів. Воно передбачає функціонування ефективної системи права, здатної забезпечити стабільність суспільних відносин, легітимність публічної влади, належний рівень правового регулювання та захист основоположних прав і свобод людини.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII національна безпека визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз [1]. Уже на рівні законодавчого впорядкування простежується тісний взаємозв'язок національної безпеки із правом, оскільки об'єктом захисту виступають не лише держава та її інтереси, а й демократичний конституційний порядок, заснований на принципах верховенства права.

У сучасній науці національна безпека розглядається як складне багаторівневе явище, що охоплює безпеку особи, суспільства та держави. Вона описується як здатність країни захищати власні національні інтереси, цінності та стратегічні пріоритети від внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечуючи умови для сталого розвитку особистості, суспільства та держави [2, с. 164–166]. Дослідники дедалі частіше наголошують на міждисциплінарному характері безпекової проблематики, яка поєднує політичні, соціальні, економічні, інформаційні й правові складові. При цьому саме юриспруденція відіграє інтегративну роль у формуванні сучасного розуміння національної безпеки, оскільки ця категорія має формально-юридичний вимір і виступає орієнтиром для формування державної безпекової політики [3, с. 34].

Правовий компонент посідає особливе місце в системі забезпечення національної безпеки. Адже право визначає межі реалізації владних повноважень, порядок функціонування державних інституцій, механізми реагування на загрози та гарантії захисту прав людини. У цьому контексті правова реформа виступає не лише засобом удосконалення законодавства, а й важливим інструментом зміцнення державної спроможності та забезпечення ефективності безпекової політики. У загальнотеоретичному аспекті правова реформа є різновидом суспільної реформи, що передбачає якісну, еволюційну, прогресивну та істотну зміну об'єктивного права, спрямовану на його вдосконалення. Вона є особливою формою правового розвитку, покликаною забезпечити адаптацію права до нових суспільних потреб, викликів і загроз. Будучи одним із видів суспільних реформ, правова реформа не обмежується модернізацією окремих нормативно-правових актів, а спрямована на якісну трансформацію права як регулятора суспільних відносин [4, с. 38–39].

Саме тому взаємозв'язок правової реформи та національної безпеки має комплексний і багаторівневий характер. Передусім правова реформа створює нормативно-правові передумови функціонування системи забезпечення національної безпеки. Через право об'єктивуються організаційні засади сектору безпеки й оборони, компетенція державних органів, правові режими надзвичайного та воєнного станів, механізми протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також порядок взаємодії держави й громадянського суспільства у сфері безпеки. Крім того, правова реформа виступає важливим засобом зміцнення державної спроможності. Забезпечення національної безпеки становить комплекс політичних, економічних, соціальних, правових і військових заходів, спрямованих на захист життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави [5, с. 213]. Відтак ефективність функціонування всієї системи національної безпеки безпосередньо залежить від якості правового регулювання та здатності держави реалізовувати закріплені в законодавстві механізми забезпечення безпеки. Не менш важливим є легітимаційний аспект правової реформи. У демократичній правовій державі навіть найбільш важливі безпекові рішення повинні ґрунтуватися на принципах верховенства права, юридичної визначеності та пропорційності. Ефективне забезпечення національної безпеки не повинно суперечити гарантуванню прав і свобод людини, а досягнення балансу між ними є однією з ключових ознак сучасної демократичної держави [6, с. 211–213]. Відповідно, правова реформа покликана забезпечувати не лише підвищення ефективності діяльності державних інституцій, а й належний рівень захисту прав людини в умовах зростання безпекових викликів.

У цьому контексті особливий інтерес становить концепція «вузького коридору», запропонована Д. Аджемоґлу та Дж. Робінсоном. На думку цих авторів, між деспотизмом сильної держави та хаосом бездержав'я існує своєрідний «вузький коридор», у межах якого держава та суспільство перебувають у стані динамічної рівноваги. Саме така рівновага створює необхідні передумови для свободи, безпеки та сталого розвитку [7, с. 14–15]. Цей висновок має важливе методологічне значення для осмислення взаємозв'язку правової реформи та національної безпеки. З одного боку, держава повинна залишатися достатньо сильною для забезпечення правопорядку, обороноздатності, захисту суверенітету та національних інтересів. З іншого боку, концентрація влади без належних правових обмежень і механізмів суспільного контролю створює ризики авторитаризації державного управління. За таких умов правова реформа виступає одним із ключових механізмів підтримання держави в межах «вузького коридору», забезпечуючи належний баланс між безпекою, свободою і правовим порядком.

Особливо актуальним це є для сучасної України. Повномасштабна війна об'єктивно зумовлює необхідність посилення державних інститутів і концентрації ресурсів для захисту державності. Проте навіть за таких умов збереження принципів верховенства права, демократичних процедур і механізмів громадського контролю залишається необхідною умовою ефективного забезпечення національної безпеки. Як свідчить історичний досвід багатьох держав, нехтування цими принципами нерідко породжує нові загрози, здатні негативно впливати як на стан свободи, так і на стан безпеки. Безпекові виклики виступають не лише об'єктом дії правової реформи, а й важливим чинником, що визначає її зміст і напрями. Російська агресія проти України зумовила масштабні зміни у сферах оборони, діяльності правоохоронних органів, інформаційної безпеки, захисту критичної інфраструктури, функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. Значна частина цих змін має не ситуативний, а саме реформаторський характер, оскільки спрямована на довгострокове вдосконалення правових механізмів функціонування держави в умовах нових безпекових реалій.

Отже, правова реформа та національна безпека перебувають у відносинах взаємної обумовленості та взаємовпливу. Правова реформа забезпечує нормативні, інституційні та легітимаційні передумови функціонування системи національної безпеки, тоді як безпекові виклики та загрози значною мірою визначають зміст і пріоритети правових перетворень. У новітніх умовах правова реформа виступає не лише засобом удосконалення права, а й одним із фундаментальних чинників зміцнення державної спроможності, забезпечення демократичного розвитку, захисту прав людини та реалізації національних інтересів України. Одним із критеріїв ефективності правової реформи має виступати її дія на стан національної безпеки. Якщо результатом реформування є підвищення рівня захищеності особистості, суспільства та держави, зміцнення демократичного конституційного ладу, розширення можливостей реалізації прав людини та посилення спроможності держави протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, така правова реформа досягає своєї мети. Саме тому національна безпека може розглядатися не лише як об'єкт правового забезпечення, а й як один із критеріїв оцінки результативності правової реформи.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

2. Курило В. С., Караман О. Л. Національна безпека як суспільний феномен: сутність і структура. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 70. Т. 1. С. 164–168.

3. Загуменна Ю. О. Сучасні тренди та концептуальні підходи до розуміння сутності поняття «національна безпека». *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2022. № 4 (99). С. 34–48.

4. Кривицький Ю. В. Об'єкт правової реформи: концептуальні межі та методологічні критерії визначення. *Ерліхівський журнал*. 2026. Вип. 16. С. 32–41.

5. Ізбаш К. С., Деревянкін С. Л. Національна безпека України в умовах воєнного стану: сучасний стан. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 1. С. 213–217.

6. Погорецький М. М., Ангелуца Н. П. Національна безпека й права людини: баланс, правові механізми та міжнародні стандарти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2025. Вип. 91. Ч. 5. С. 211–217.

7. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузький коридор. Держави, суспільства і доля свободи / пер. з англ. Г. Шпак. 5-те вид. Київ : Наш формат, 2025. 624 с.

Кривуненко Максим Аркадійович, *викладач кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт ЛДУБЖД*

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграційний курс України передбачає системні трансформації у сфері державного управління, безпеки та цивільного захисту. Особливе місце в цьому процесі посідає реформування діяльності пожежно-рятувальних підрозділів, що зумовлено необхідністю адаптації до сучасних викликів, зокрема і воєнних загроз. Впровадження європейських підходів до організації діяльності рятувальних служб виступає важливим чинником підвищення ефективності реагування на надзвичайні ситуації та забезпечення безпеки населення [2].

Одним із ключових напрямів євроінтеграції є участь України в міжнародних механізмах співробітництва, зокрема у Механізмі цивільного захисту Європейського Союзу. Ця система забезпечує координацію дій держав-учасниць під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, сприяє обміну ресурсами, інформацією та досвідом [2]. Участь у таких ініціативах дозволяє Україні інтегруватися у спільний європейський простір безпеки та підвищити рівень взаємосумісності рятувальних підрозділів.

Важливим аспектом є імплементація національного законодавства із правовим полем Європейського Союзу (ЄС). Кодекс цивільного захисту України визначає правові та організаційні засади функціонування системи реагування на надзвичайні ситуації, закладаючи основу для її модернізації відповідно до європейських стандартів [5]. Водночас прийняття підзаконних нормативно-правових актів, зокрема постанов Кабінету Міністрів України, спрямоване на удосконалення організаційної структури пожежно-рятувальних підрозділів, оптимізацію їх функціонування та підвищення ефективності управління [4].

Значну роль у процесі євроінтеграції відіграє впровадження принципів децентралізації та розвиток добровільної пожежної охорони. У країнах ЄС така модель є поширеною та ефективною, оскільки забезпечує швидке реагування на локальні надзвичайні події та підвищує рівень залученості громадян до питань безпеки [4]. В Україні розвиток добровільних пожежно-рятувальних формувань сприяє зміцненню місцевих систем цивільного захисту та підвищенню їхньої автономності.

Практичний вимір інтеграційних процесів виявляється у розширенні транскордонної співпраці між пожежно-рятувальними підрозділами України та держав-членів ЄС. Спільні навчання, тренінги, участь у міжнародних проєктах та обмін досвідом сприяють формуванню єдиних підходів до ліквідації